

תוכן עניינים

מבוא	3
------------	---

פרק 1 - הוראה-למידה בסביבה מתוקשבת

1.1 הוראה-למידה מהי	5
1.2 טכנולוגיה בזירה החינוכית	7
1.3 תפקידו של המורה בסביבה הטכנולוגית	10
1.4 תפקידו של הלומד	12

פרק 2 - מעורבות חברתית

2.1 מהן מיומנויות חברתיות : הגדרה ומאפיינים	14
2.2 התנדבות ועשייה חברתית	14
2.3 מעורבות חברתית בסביבה טכנולוגית	16

פרק 3 - הקשר בין הוראה-למידה מתוקשבת למעורבות חברתית של תלמידים

פרק 4 – סיכום ומסקנות

ביבליוגרפיה	26
-------------------	----

מבוא

"אמור לי ואשכח, למד אותי ואזכור, שתף אותי ואלמד" (בנג'מין פרנקלין).

מאז כניסתו של העולם המקוון אל מערכת החינוך בישראל לפני כעשור, נחשב האתגר הפדגוגי-טכנולוגי לסוגיה שמציפה שאלות רבות בקרב העוסקים במלאכה: מהם החסרונות והיתרונות של גישות החינוך המסורתיות לעומת המתקשרות? כיצד משפיעה "למידה מרחוק" על הפנמת התכנים בכיתה? האם נכונה השיטה לפיה המורה משמש כ"מתווך" ולא כמקור הידע הבלעדי? והאם לא עדיפה האינטראקציה הפרונטלית על פני הניכור המיוחס לרשת?

היות והמחשב הוא כלי זמין שמוכן לשרת את הלומדים שלו בכל עת ובמגוון צורות, הרי שהוא מאפשר ללומדים דרכו להשיג ידע בדרכים אוטונומיות עצמאיות, מכוח הרצון והסקרנות. בשל כך התלמידים המשתמשים בו מצליחים יותר בפתרון בעיות, בהבעה אישית בכתב ובעל פה, בארגון, סידור והצגת מידע ובפיתוח חשיבה ביקורתית (מלמד, 2017). בנוסף, נדמה כי הטכנולוגיה שמתפתחת ומשתכללת מידי יום בקצב מסחרר, רק מדרבנת את מערכת החינוך למלא אחר הצימאון הגובר במערכת ללמידה שיתופית, המוכחת כאסטרטגיית למידה ערכית, הכרחית וחיונית, שמגבירה את יחסי הגומלין בין תלמידי הכיתה (הרפז, 2017). אך לא די במחשב, הסמארטפון או הלוח החכם לבדו כדי להניע את התלמידים לרכישת ידע חדש או עבודת צוות הדדית. הספרות המחקרית מוכיחה כי קיים קשר הדוק בין השאיפה של המורה ללמד באמצעים טכנולוגיים, לבין יכולתו לאפשר לתלמידים להפוך ללומדים אוטונומיים החושבים לבדם ומסוגלים לעודד תהליכים חברתיים בריאים (סלנט, 2008).

נראה כי תהליכים דומים שמתפתחים כתוצאה מהשימוש באמצעים טכנולוגיים במסגרות חינוך, חלים גם בתהליכי מעורבות ועשייה חברתית: בעוד שלמידה טכנולוגית מקדמת הצלחה ומוטיבציה, אינטראקציה חברתית והישגים גבוהים (רותם ופלד, 2008), המעורבות החברתית על בסיס תרומה והתנדבות מעוררת הצלחה יתרה בלימודים, גילוי כישורי מנהיגות והעצמה אישית (גולן ורוזנפלד, 2018, שטרית, 2018). כמו כן מחקרים רבים מצביעים על התרומה והאפקטיביות של הלמידה המעשית בשילוב זו התיאורטית, המביאה לטיפול המעורבות והחיים האזרחיים הבוגרים ומומלץ להחיל אותה כחלק בלתי נפרד מתהליכי החינוך בבית הספר, בתיכונים ובאקדמיה (שטרית, 2018, Matindale, Olate and Anderson, 2017, Bacter and Mark, 2017, וייסגלס, 2011, אבידר-אונגר ועמיר, 2010). מוסדות לימוד המפעילים תוכניות למעורבות חברתית רואים בכך כדרך למידה משמעותית התורמת לדימוי עצמי גבוה, תחושת עצמאות, שליטה והערכה עצמית, מביאה לשיפור ההישגים הלימודיים והמוטיבציה, מפתחת את הזהות האישית ומפחיתה משמעותית את בעיות ההתנהגות והתנהגויות סיכוניות (בר-נוי, 2018).

פרק 1 - הוראה-למידה בסביבה מתוקשבת.

1.1 הוראה-למידה מהי

תהליך הוראה-למידה מורכב ממספר שלבים, בהם מבצע המורה תהליך עצמי של משוב בנוגע למטרות ויעדים שבכוונתו להגשים במרחב הלימודי. על פי הנחיות משרד החינוך (2009), ניהול תכנית הלימודים מבוסס על דיאלוג עקבי עם עיקרי התכנית, במסגרתו בוחן המורה כיצד התלמידים ישיגו את מטרותיה. על תכנית הלימודים לכלול חומרי למידה ועזרי הוראה מתאימים, הגדרת מיומנויות והערכת הישגים, כאשר בחלקו הסופי של התהליך אמור המורה לבצע משוב – רפליקציה של התהליך והערכתו לטובת המשך ביצוע. תהליך זה מצביע על המורה כגורם היחיד המשפיע על תהליך הלמידה-הוראה, שכן עליו לרכוש יכולת שיטתית לגיבוש ידע קוגניטיבי עד לרמה של מומחיות, שבעזרתה יוכל לעצב ולארגן את המרחב הלימודי לצורך למידה יעילה (הרפז, 2009). על פי מודל תלת שלבי שגובש על ידי הררי ואח', בשלב הראשון מוטל על המורה לבצע תכנון מוקדם של תהליך ההוראה הנלמד (Pre-action), בשלב השני מתבצעת ההוראה בפועל (Interaction) ובשלב השלישי מבצע המורה הערכה עצמית של ביצועיו, ביצועי תלמידיו והתוצרים שהופקו (Reaction). מודל זה מתיישב עם התיאוריה המרכזית שהופיעה בעבר במאמרו של לס (1972), לפיה ההוראה והלמידה הן תוצר שנבנה ומתחולל בתוך הסביבה בה הוא נתון, כאשר מטרתו היא לסגל את התלמידים לחברה בה הם חיים (סוציאליזציה), לעצב אופי עצמי ודפוסי חשיבה (אקולטורציה) ולהביא למימוש עצמי (אינדיבידואציה). אם כך, ניתן לומר כי מטרות ההוראה-למידה כפי שמתווה אותן המורה, אמורות לתרום באופן שוטף להתנהגותם של הלומדים, לרכישת תוכן ומיומנויות, שיפור מיומנויות קיימות וכינון בסיס שימושי למהלך החיים.

על מנת שיצליח המורה במלאכתו, עליו לגוון בדרכי הוראתו. הספרות המחקרית מצביעה רבות על גיוון דרכי ההוראה כמשימה האפקטיבית ביותר להצלחת הלמידה וכן הוראה כיתתית המורכבת משיטות שונות כמו מתודיקה, הדגמה, תשאול ושיתוף נחשבות לעילות במיוחד, כאשר תוכן ויזואלי הינו מרכיב העל – היעיל ביותר להוראה (Zosh., Hirsh-Pasek, Golinkoff & Parish Moriss, 2016).

הרפז (2010) מתווה מספר אסטרטגיות להבניית מידע קוגניטיבי בצורה האפקטיבית ביותר :

ערעור – הנגדה וסתירה של מושגים אופייניים, המביאים את הלומד לכדי צורך לאזן את השיבוש ועל כן להעמיק בחשיבה תוך שהם מבססים תבניות למידה חדשות מתוך חשיבה יצירתית וביקורתית. אזור התפתחות קרוב – התאמת החומר למציאות חיי הלומדים ולשלב ההתפתחותי בו הם נמצאים. סגנונות למידה – היות ובני אדם שונים מעבדים מידע באופן שונה, הרי שאופן ההוראה חייב